

15 1.405.534

СВІТСЬКИЙ ОБСЕРВАТОР

З НАШИХ ЛІТНИЦЬ

Порівняння на релігійно-суспільнім тлі.

Л Ь В І В

1 9 3 8

Накладом УКО (Української Католическої Організації).

ГОТОВИТЕ СЕБЕ

ГОТОВИТЕ СЕБЕ

ГОТОВИТЕ СЕБЕ

ГОТОВИТЕ СЕБЕ

СВІТСЬКИЙ ОБСЕРВАТОР

З НАШИХ ЛІТНИЦЬ

Порівняння на релігійно-суспільнім тлі.

Л Ь В І В

1 9 3 8

Накладом УКО (Української Католическої Організації).

Відбитка з „Нової Зорі“.

I.405,534

Друкарня „Графія”, Львів, Тиха 5, тел. 202-83.

1966/5244/
/82

Порівняння

на релігійно-суспільнім тлі.

Сиджу в однім з літниць на нашій землі. Наших людей (гостей) майже нема: довкруги виключно чужа мова і мається вражіння чужини. Нарочно не подаю імени того літництва, бо хочу перевести одно порівняння: костела і церкви, а не хочу нікого діткнути. Зрештою думаю, що менше більше подібно виглядалоб порівняння в кожній купелевій місцевості.

Річ ясна, що не можна вимагати, щоб релігійне життя в церквах своєю інтензивністю дорівнювало в літництвах релігійному життю в костелах. З багатьох причин не можна. Передовсім р. катол. духовенства в літництвах багато, нашого приїздить дуже мало — просто тому, що нашого духовенства в порівнянні з польським далеко менше в Польщі тай оскільки воно жонатє, то його матеріяльне положення таке тяжке, що воно тільки в виїмкових випадках може собі дозволити на виїзд до купелів. Наслідок того та-

кий, що в костелах від вчасного ранка правиться Служба Божа одна по другій або й рівночасно по дві і по три, — а в нас або зовсім не правиться, коли парох нпр. виїде, або одна. Тай польської публіки в літництвах без порівняння більше ніж нашої, отже мають вони і для кого правити. А нашої, як сказано, майже нема. До урядів наших людей не допускають, старі емерити вимирають, купецький стан щойно в початках тай він платить такі податки, що ледви чи вспіє так розвинутися, щоб мав за що їздити до купелів. Отже хто має їздити?

Навіть в неділю нашого місцевого населення в церквах у купелевих місцевостях дуже мало. Причина того в тім, що молодь обслуговує літників, а старші мусять пильнувати домів. В часі сезону наїзять до купелевих місцевостей не лише порядні гості, а й такі, що хотілиб тут погріти руки, отже треба пильнувати домів. Тай тому в наших церквах навіть в неділю і місцевих людей мало.

Не можна за те робити закиду ні парохам, ні людям: такі невеселі життєві обставини нашої суспільности, так вона під сю пору пригноблена, що так воно є, як є. Може згодом буде лучше.

Та є чотири річи, які навіть в наших теперішніх тяжких обставинах моглиб виглядати лучше ніж виглядають. І про ті чотири справи хочу тут оповісти: може се вплине на поправу.

Входжу до польського костела — й очам моїм представився вид, якого я тут не бачив минушого року (бо був я тут на ліченні й мин. року тай заглядав до обидвох святинь): всі, але то дійсно всі, лавки заложені ріжними виданнями. Очевидно вони призначені на те, щоб їх публіка переглядала або й читала. Отже сідаю в одну з лавок і починаю переглядати, яку лектуру дає польське духовенство в костелах своїм вірним.

„Echo z Afryki“, № 7, Rok 45. Wydaje Generalne Kierownictwo Sodalicji im. św. Piotra Klawera w Rzymie, Roma (123), Via dell' Olmata 16 — w różnych językach. Се ілюстрований місячник, коштує річно 60 ам. центів, отже приблизно 3 зл. В ч. за липень 1937 на ст. 103—106 читаю цікаву статтю про основницю Кляверіянської Содаліції, Марію Тересу Ледуховську, про її велику й жертвенну працю серед одного з найбільших муринських племен в Овамбо (Африка). Стаття з портретом: одушевлене, справді побожне обличчя делікатної аристократки, що уважала вказаним присвятити своє життя найбільш опущеним. Щось близьке віє з того обличчя: в старім роді Ледуховських є й наша кров... Кілько таких родів з нашою кровю в жилах працює жертвенно серед чужих, хоч у нас так дуже придалася їм праця...

Переглядаю дальше.

„Murzynek”, місячник малесенького формату, 16,16^o. Ілюстрований. Річна переплата 1.20 зл. Видає та сама Содаліція. Печатають його в Коросні, у львівським воевідстві, але зазначене, що видається в ріжних мовах. Цікаво, чому ні першого, ні другого видавництва нема в українській мові, коли є в ріжних мовах. Прецінь Українців католиків буде коло 6 міліонів, а таке видавництво для дітей, раз на місяць, мусить коштувати дуже мало.

„Posłaniec Serca Jezusowego“, Rocznik 65. Ілюстрований місячник. Коштує 1 зл. 80 сот. річно. Адреса: Краків, ул. Коперника 26. Подібний до нашого „Місіонаря”, але виходить вже 65 літ, 15 літ довше. В числі за липень знаходжу на ст. 255—260 цікаву статтю про „Згромадження Шкільних Братів”. Се такий монаший Чин, що займається виключно шкільництвом, члени його монахи та не священики. І працює той католический Чин серед ріжних народів, а між нашим народом нема, хоч як дуже він придавсяб нам! Зі статті довідуся, що той Чин вже в 1910 р. побудував для своїх цілей камяницю („гмах”) у Львові, при вул. Лелевеля 9. А я постійно живу у Львові і навіть не чув про се, а не можу сказати, щоб я належав до зовсім байдужих людей, які нічим не цікавляться, що довкруги діється. І дивно мені, що я не пригадую собі ні одної розмови про Шкільних

Братів у наших кругах. Їх новіціят у Ченстохові при вул. Пулавського 27.

Значить, не оре на наших перелозі задане висше католич. видавництво, хоч воно оре на ґрунті ріжних народів, — не управляє нашої ріллі також Чин Шкільних Братів. Велике се огнище саможертви, розпалене на ґрунті шкільництва. Чому нема його у нас? Нпр. на Лемківщині, на Гуцульщині, на Бойківщині (там є околиці, де живуть люди чи не більше опущені ніж в Овамбо...), на Закарпатті, на Волині... Господи Боже! Як же скрізь там придалисяб нашому народови школи такого Чина! Хто, де, як мавби старатися, щоб той Чин засадив свою вітку і на нашій землі? *)

Переглядаю дальше.

„Katolicka Propaganda Misyjna“.

Виходить раз на 2 місяці на 4 сторінках журнального формату і коштує річно за 3 (три) примірники 1 зл. Адреса як під 1. Тут мігби хтось подумати: „І що таке видавництво варт? Раз на два місяці і 4 ст.! Таж люди забудуть, що таке було і є, заки прийде слідуєче число — на 4 сторінки!..“ Тимчасом річ ось у чім: Навіть коли якусь ідею пропагується раз на 2 місяці на 4 сторінках

*) Шкільні Брати працюють між нашим народом, оскільки нам відомо, тільки в Канаді. Одначе їх там мало і здається не становлять окремої української вітки в своїй організації. Здається Українців між ними взагалі нема.

або й рідше, але правильно, то дуже невеличким коштом виробляються ось які важні річи: Наперед вправляється по літах редакція, яка виробляє свій метод праці в даній області, збирає потрібні їй спеціальні матеріали й видання, навязує взаємини з одиницями, що мають зацікавлення якраз до тої справи. Дальше виробляється гурток людей, яких думки зосереджуються на тій справі, якій присвячене таке видавництво. Хочби той гурток був дуже малий числом, то він має велике значіння, бо се центр заінтересування даною справою, є до кого в тій справі звернутися, є початок, від якого можна зачати щось робити. А найважніше в тім всім звязки між людьми, які згодом витворює такий редакційний центр, хочби він репрезентував такий невеличкий органік як сей, що виходить раз на два місяці на 4 ст. друку. І се одна з тих дуже важних справ, яких ніяким чином не можуть зрозуміти Українці: бо якби розуміли се, то вже давно малиб закордонне видавництво в чужій мові, нпр. таке мале, що виходилоб раз на 3 місяці по 16 або й по 8 ст. друку. Його моглаб собі зафундувати групка з 10 людей, навіть убогих. Ходить лише про витревалість. А по літах такий органік своїми звязками заваживби на долі всеї нації... Та ба! Ану переконайте наших максималістів денебудь про вагу такого маленького орга-

нику: висміють вас. Ні думки, ні ініціативи, ні витревалости, — лиш зарозумілість: в нас всьо мусить бути „велике”, бо нас 40 мільонів... І не маємо навіть найменшого там, де воно найпотрібніше... Переглядаю далше.

„Święty Józef Patron Kościoła Pow-szechnego. List pasterski Arcybiskupa Józefa Bilczewskiego. Kraków, 1921. — Цікаво написане послання. Ба, тай ми маємо не оден цікаво написаний Пастирський Лист не одного з наших Владик. Мимохіть пригадуються дуже цікаві Пастирські Листи нпр. Преосвященого Григорія Хомишина, Єпископа Станіславівського. Ой, якже цікаво і поучаюче булоб для нашої сиромудрої „поступової” інтелігенції перечитати собі тепер Послання того Владика нпр. про політичне положення нашого народу під Польщею! І порівнати з достоїнством висказувані думки про конечність зміни наставлення супроти держави, в якій живемо, — порівнати з тим, до чого дійшло в своїм упадку УНДО, в якого органах тоді сухої нитки не оставляли на Владиці за Його провіденційні і власне в свій час висказувані думки, — висказувані без ніякого упокорення... А що тепер? Та хто памятає, що тоді писав той Владика? Або Його „Українську Проблему”, або Пастирський Лист про грозу духової руїни... Не вміємо кольпортувати того, що треба. Зате всякі шкідливі

річи — о, якже далеко і глибоко дохнуть вони. — Переглядаю даліше.

„Prawda Boża“. Ulotka 37-a. Rok IV. 18 lipca 1937.

Се малесенька летючка формату 16-тки на 4 сторінках друку. І хтось четвертий рік витревало видає се і вже видав 37 таких летючок. Хто? „Реколекційний Дім Ісусового Серця“ в Скішешевах, пошта Жихлін. Друк у Варшаві. Читаю, бо не багато часу треба, щоб перечитати. Се лекція на підставі листа св. Павла до Коринтян (10. 6 — 13), цитат і коментар до нього, все на 2 сторінках. А далі 6-те продовження Енцикліки Св. Вітця Пія XI про безбожний большевизм.

А далі цілий ряд кольорових відозв, нпр. п. з. „Апостольство доброї книжки се в теперішних часах обовязок“. Видання якоїсь содаліції. На 2 сторінках.

Далі відозва і цілі статuti „Związku Mszalnego na rzecz misji afryk.“ (адреса як під 1), — все на 4 сторінках. Членство в тім союзі коштує 1 зл. — на ціле життя.

Чи вже далі всьо такі дрібниці? О, ні. Є й поважніші видання.

„Wiara i życie“. Rok 17.

Се апольгетичний, двоаркушевий місячник, видаваний ОО. Єзуїтами в Варшаві, вул. Раковецка 61. Зміст 5 ч. такий: 1) Суд Ватикану над Червоною Москвою. 2) Кс. Урбана „Від звірят чи від Бога?“ 3) Сенатора Родавского: При жерелах корпоративної ідеї. 4) Кс. Вой-

ціка: „Жід між Августином і Гокслеєм”. 5) Каменьського: „Ще про містику комунізму”. 6) М. Туліє і Ст. Ваврин (наше назвище!) „Католицизм супроти суспільних справ.” 7) Що і як пишуть. 8) З книгарських полиць (рецензії).

Переглядаю передовсім статтю старенького редактора „Орієнсу”, о. Урбана. Що за дотеп в аргументуванні поважної справи! Яка живість писання! Нехай сховається не оден молодий. І при тім яка велика освіта. Взагалі се видавництво добірного змісту. Пишуть до нього люди, що читають очевидно систематично. Нпр. на ст. 139 знаходжу таке: Проти чисто матеріялістичної психіки звертається в останніх часах навіть урядова філософія большевиків. Від 1934 р. механічне розуміння чинностей людини, її психіки, особливо актів волі — се „ухил” від матеріяліст. діалектики Маркса, се ересь, шкідлива для революційного пролетаріяту — се видумка буржуазних умів! Большевики зривають з детермінізмом волі, підчеркують здібність людини до ініціативи. Тому й осуджені такі матеріялісти як Тімірязев, Бехтєрев, Бухарін (автор голосної „Азбуки комунізму”). Істнування душі ще заперчується, бо в послідовності треба би признати істнування Бога, але зміна є і то велика...

Вже півтора години з дійсною цікавістю переглядаю різні видання розки-

нені по лавках у польським костелі і з тямки не сходить питання: Чому в наших церквах не видно релігійних видань.

Дивлюся довкруги: переглядають їх різні люди, старі й молоді, навіть діти, бо і для них є відповідні видання, з образочками, в кольорових окладинках.

Тай зачитався я! Треба вже йти. Свічки вже засвічують на вечірню. При всіх вітварях світять. Кинув я оком ще на якісь книжечки і на шафу з газетами: на долі скарбонка, призначена на гроші від тих, що купують газети.

Словом, дбають наші сусіди про поширення свого печатаного слова, перенятого церковним духом.

Тай ми вже маємо з чим показатися між людьми правих поглядів. Хочби згадати тих кількадесять книжок, виданих коштом нашого „Товариства безженних священиків” у Станиславові відбитками з „Нової Зорі” і „Правди”. Якже непомітно назбиралося того вже ціла бібліотека. Деякі з тих видань аж просяться, щоб їх так розкинути по церковних лавках, нпр. Пастирські Листи Преосв. Григорія, такі актуальні й живі своїми темами і способом обговорювання, далі Життя св. Кирила і Методія, Історія греко-католическої Церкви (чи не перша популярна історія у нас?), Борці за Церкву, Найвищий Пастирський Уряд у Хр. Церкві, Зброя до оборони й наступу, Царство сатани наступає на нас, Недільний Дзвін,

Тилівська схизма, Українська молодь Христові, Хто такий був Лютер, Вибір звання (якраз під розвагу молоді в часі ферій), Розмова з дослідниками св. Письма, Радикали про Унію, Пастир. Лист трьох Владик і Розважування над правдами й обов'язками християнства й ин.

А який гарний вибір маємо в виданнях ОО. Василян!

Та чи бачив хто в наших церквах розложені на лавках релігійні видання? А прецінь за границею роблять се здавна, вже багато десятків літ. Чомуж не пеньняти від інших народів того звичаю.

Особливо нам се потрібне, бо наша молодь з народа, що виходить з чужих шкіл, просто відвикає від свого письма. Таким чином, коли не зробимо зусилля, щоб її до того письма призвичаювати, наступить розрив між нашим народом і тою релігійною та національною культурою, яку нам передали попередні покоління. А те зусилля зовсім не булоб тяжке. Вистарчить раз на рік, але все в тім самім часі (найлучше в грудні), пригадати народові значіння своєї релігійної книжки, своєї католицької преси і піти з тацою на ту ціль. Раз на рік. І післати передплату на „Місіонаря”, на катол. пресу, закупити хоч кілька релігійних брошур і старатися, щоб вони були нпр. в церковнім передсінку, щоб наші люди освоювалися бодай з виглядом сво-

єї книжки. Згодом все те увійде в потребу і звичай. Буде се хосенний звичай.

А й за тих, що через наше загальне недбальство вже зовсім відвикли від нашого письма, також пора подбати. Пора видати для них молитвослов і якісь релігійні книжки латинською азбукою з нашим виговором і наголосом. Коли се-го завчасу не зробимо, то стратимо безповоротно великі маси нашого народу, цілі полоси нашого краю на заході.

На другий день по моїм побуті в костелі зустрів я пароха нашої церкви. Оповідая йому, що я бачив в костелі й питаю, чи не можнаб у нашій церкві поставити на лавках бодай два-три наші релігійні видання. Відповідає:

„Вони й нашу церкву засипають час до часу польськими релігійними виданнями. Щож, я цілий день сидіти в церкві не можу. А наші видання хіба на свій кошт спроваджувати. Під церквою в неділю продається тижневий органик для народа „Христос наша сила”. Поляки мають богатих дідичів тай уряд їм певно дає гроші на ті цілі.”

— Їх дідичі, відповідаю, тепер так притиснені податками і крізою, що ледви дихають. Минулося їх давнє богацтво. Вони з довгів не вилазять. А польський уряд також не спішиться давати гроші на релігійну катол. літературу. Се, що бачимо, повстає очевидно заходами і

жертвами рим.-католического духовенства і польської суспільності...

І ще одну новину бачив я в костелі, заки вийшов з нього: на одній з лавок прибита мідна бляшка з надписом, чие се місце. Такий звичай також не новий на заході. І знов треба підчеркнути, що він придився і в наших церквах. Особливо тепер, коли будову й направи церков трудно вже переводити під примусом. Отже церковна громада в порозумінні зі священником і розуміється за дозволом вищої духовної Влади моглаб — відповідно до місцевих умовин — визначити річну жертву на потреби церкви для тих, що хотілиб мати постійні місця в лавках для себе і своєї родини.

По якімсь часі переїздив я через иншу купелеву місцевість на нашій території і спинився в ній на пару днів. Настала неділя. Раненько зустрічаю на вулиці знакомого пароха й питаю його, коли буде Служба Божа в нашій церкві. Відповідає, що він виїжджає до помочи в сусідстві на празнику, але Богослуження матиме инший священник, о год. 9.30. Приходжу точно — а то вже половина Служби Божої минула. І другої не було. Ніякої оповістки на дверях нема.

Така неточність, особливо в містах, абсолютно недопустима в сих часах. Вона зражує людей до церкви і просто жене їх до чужих святинь, де вони й привикають.

Се тепер конечна річ, точно виходити на відправу Богослужень і заповідати їх оповістками на дверях. Вже в суботу рано такі оповістки повинні бути на церковних дверях або біля них, на виднім місци. Це не маловажні справи!

Вкінці четверта замітка. Чому деякі наші церкви такі опущені?

Не маю на думці ніяких коштовних прикрас. Розумію й те, що може не бути грошей навіть на напругу даху. Але на пару квітів біля церкви можна все здобутися. Але на очищення цвинтаря від буряну і кропиви хіба не треба багато грошей. Тут діло тільки у пригадці, в добрім примірі.

А як багато значить естетичний вигляд церкви і церковного подвіря! Ба вже сама добра воля, щоб довести до того...

Подбаймож про ті чотири справи! Вони надзвичайно важні для скріплення релігійного життя нашої суспільности.

Вкінці слово до наших світських людей, які розуміють вагу порушених тут справ. Не осуджуймо зараз всего духовенства нашого, коли бачимо занедбаня в церкві й коло церкви, неточність, невідзвичість на потреби часу. І між духовними є прецінь люди хорі, знемочілі, життям розбиті. Є різні натури. Є й непокликані до того великого звання, що тільки мучаться на тім становищі. Отже всюди, де прийдемо, пробуймо ми, світ-

ські люди, добрим словом і головно прикладом — направити браки. Наші жінки й донечки можуть прецінь заінтересуватися очищенням і прикрасою церков, розуміється не обминаючи священика. А ми можемо здобутися на куплення заздалегідь якоїсь, хочби й не дорогої, релігійної книжки, щоб оставити її незамітно в церковній лавці, коли не маємо сміливости явно жертвувати для церкви.

Такі дрібні зусилля наші, але систематично повторювані, можуть стати тим добрим насінням, з якого може згодом вирости велике добро.

Липень 1937.

В Косові

На присілку Москалівка в день св. Ілії.

В неділю 1 серпня 1937 р. заповів тут місцевий священик на проповіді, що на другий день, в понеділок, о год. 8 рано, на св. Ілії, відбудеться соборна Служба Божа і по ній буде обід для убогих під церквою.

Приходжу. Вже здалека видно дві групи людей на зеленім, церковнім подвір'ю між деревами. Недалеко від брами горить огонь. Біля нього якась старша жінка з малою дівчинкою і великі глиняні баньки коло вогню.

На церковнім ганку якийсь старший чоловік, одягнений по міському, мабуть дяк, розділює зовсім малим дітям по 5 примірників друків до розпродажі по 2 сотики. Купую оден. Се „Промінчик сонця любови, щомісячний листок для всіх, хто лиш шукає Божої волі на землі”. Ч. 8 (17). Серпень 1937. Рік II. 4 сторінки великої вісімки. Наклад і друк Св. Усп. Лаври Студ. Уставу в Уневі, почта

Перемишляни. Відп. Редактор Бр. Михайло Стек.

Восьма година вже минула. Богослуження не зачинається, бо — як каже мені оден газда — спізнився оден священник. Отже читаю докладно ту періодичну летючку. Вона складається з 6 частей. Передовиця найбільша. Має наголовок: „Жиймо в Божому страсі — а Бог буде з нами!” Зміст: Історія гнету над ізраїльським племенем в Єгипті і про те, як воно могутніло під тим гнетом, бо Бог був з ним. До того додано потішення, що „звичайно чим більші благословення Господь хоче на когось зіслати, тим більші передтим зсилає на нього досвіди”... „В найбільших досвідах з певністю не впадемо на дусі, коли вже відтепер будемо жити в Божому страсі, тобто в тому страсі, який каже нам, що над нами чуває та на нас глядить безнастанно Господь Бог. Він тішиться кождим нашим добрим ділом, словом, гадкою...” Стаття написана добре і зрозуміло.

Слідуюча — „Голос Нашого Архипастиря”. Се розважування на тему: „Що сталосяб зі мною, коли Христос Спаситель не зійшовби з неба на землю”. Виїмок з Пастирського Листа Митр. Андрея з 1900 р.

Третя — поезія, релігійно-патріотичного змісту п. з. „Голос української душі”. Ритміка ямбічна, будова строфічна.

Строфи величиною ріжні: 9 + 11 + 4 + 11.
Для приміру ось одна:

О Боже милій, жах проймає,
Забути ж нам — вже сил немає:
Чому то там, де панували
Колись ті славні гетьмани —
Сьогодні лиш руїна, тьма,
І досі проблиску нема?
Твій ворог, Христе, все руйнує,
Храми святії зневажає —
В ніщо їх, в порох обертає.
Чи Твоє Серце вже не чує?...

Остання стрічка особливо в поезії призначеній для народу мабуть не кінце надається. Взагалі до церковної поезії прикладають у нас замало ваги. Вона майже все неошліфована, нових релігійних пісень появляється розмірно мало, або й дуже мало. А прецінь релігійна поезія й релігійна пісня без порівняння важніша ніж світська. Сего хіба сліпі не бачать. Чомуж у нас так мало уваги звертається на те, що таке важне?

Не хочу, щоб невідомий мені автор релігійної поезії „Голос української душі” подумав, що моя ціль діткнути його за ту поему. Ні. Я втішився, коли побачив ту поезію. І перечитав її пару разів.

Слідую „Подяка унівській Божій Матері”. Цікава, поучаюча й дуже потрібна. Се Марія Гарасимяк з Унева оповідає, як два її рідні брати жили в ненависти й безнастанній сварці з жінками; дійшло до того, що оден уже покинув свою жінку, а другий казав, що не видержить то-

го пекла і скінчить самогубством. Тоді підписана звернулася з глибокою вірою до Матери Божої, якої чудотворна ікона сіяє в місцевій монастирській церкві і слізно просила милосердя. І від великого посту в обидвох ролинах настала найліпша згода.

В пятій частині — опис мук св. свящ. Климентія.

В шестій короткий заклик до св. сповіди.

Загальне вражіння з летючки зовсім не зле.

Надійшов третій священик.

Входжу до церкви.

Людей, як на будень, доволі багато. Сильно переважає жіноцтво середнього віку, але є й кількадесят поважних газдів, є й молодь обох полів, особливо миле вражіння робить ряд хлопчиків праворуч від царських врат і далі ряд маленьких дівчат. З інтелігенції запримитив я всего три або 4 пані: одну старшу, поважну, одну молоду, в елегантнім чорнім одязі, одну гімназистку з числом своєї гімназії (навіть хоругов держала) і мабуть ще одну. А в Косові нашої інтелігенції під сю пору напевно десятки родин! Хочби для прикладу заглянути до своєї церкви — в такий тяжкий час. Хочби тоді, коли вже „втерлася” Служба Божя, як говорять на долах (значить, коли її вже правлять якийсь час).

Міркуючи по таким відношенні загалу інтелігенції до своєї Церкви, треба припускати, що вона ще довго буде в тяжких руках чужинців — аж поки та наша провідна верства у величезній своїй більшості не згуртується щиро під покров своєї Церкви. Або та верства зробить се всім серцем своїм, або її не стане: її зважиться на вазі і покажеться, що вона як порох на шляхах, як мряка на гогах...

Коли Служба Божа вже добре „втерлася”, простого народа прибувало щораз більше — і так в половині Богослуження було його тут мабуть не менше як в неділю на співаній Службі Божій.

Настрій в народі очевидно релігійний: так і чути се в атмосфері, в співі, видно в поведенні. Церква прибрана старанно в гарні вишивки. Ті вишивки видно на білих хоругвах, на рушниках над образами, на обрусі на проповідниці і т. д. Особливо сильно відчувається релігійність — я сказавби навіть культивовану релігійність — народа сеї парохії тоді, коли він збірно співає, а рівночасно доноситься знадвору звук дзвона. Оба ті звуки разом з очним вражінням покірного похилення в молитві того народа — творять цілість і викликають вражіння дуже великої й доброї сили, яка не дається так легко зломати...

По Богослуженні застали ми на церковнім подвір'ю застелений довгий стіл.

На почесних місцях посаджено священників і чужих гостей. Потому в два ряди засіли поважні газди й газдині, далі убогі. Для деяких не стало місць, отже вони сиділи недалеко на мураві. По короткій молитві почалося прийняття. Страви подавали в такому порядку: для священників наперед чай, бо вони правили Богослуження натщо, потому для всіх голубці з рижом, опісля борщ, по нім теляча печеня, потому чай. І торт був. Все добре приготоване.

Пишаю старшу сестрицю п. Параскевію С. (приняття урядило сестрицтво при церкві), на кілько осіб урядили вони прийняття і кілько їх коштувало.

— На яких 100 осіб, каже, а не коштувало нас нічого, бо то всьо люди зложили, то хлібом, то чим хто мав, то грішми. Все те варт коло 80 зл.

— А на яку памятку робите таке торжество?

— В нас була велика зараза, тиф, і дуже мерли люди. Тай ми прирекли Богу, що як мине нас той допуст, то рік річно будемо дякувати Богу окремим Богослуженням на св. Ілії тай обідом для убогих. І так робимо.

Обід відбувся під синім небом без дощу, хоч тут від Мокрини вже кілька днів сильні дощі.

При обіді ріжні розмови. Говорять м. і. про завзяту агітацію комуністів. Оден з присутних каже, що зза Збруча пе-

редістаються сюди також листи, в яких люди, що відси повтікали, пишуть, як вони там тяжко бідують. Одначе ті комуністи, що тут дістають такі листи, виймають з коверт те, що там було, пишуть листи з похвалами, вкладають у ті самі коверти і так показують їх, диви, мовляв, яка коверта з печаткою і пишуть відтам, що там добре жити...

А другий докидає:

— Але є й інакші дива. Раз прийшов відтам хлопчик і ми гадали, що він нічого не буде знати ні про Бога, ні про молитву. А він наших дітей закасував, так вам знав молитви!

— Та відки?

— Видко мама навчила.

Ще довго гуворили при столі.

Вставши, йдемо до виходу з церковного цвинтаря. Оден з присутних показує стрілецьку могилу.

Нема сумніву. Такі спільні приняття, що мають якусь глибшу ідею, дуже пожиточні.

Косів, 7. VIII. 1937.

Вижниця на Буковині

Як виглядаємо по ромунським боці?

Дня 12. VIII. 1937 вибралося наше товариство з Косова на однодневну прогульку до Вижниці за ромунським кордоном. Було нас 7 (сім) осіб: два старші поважні священики, дві пані, з них одна учителька, одна мецenasова, двоє живих дітей мецenasової, хлопчик і дівчинка, тай автор сих стрічок. В Ромунії був я ще в 1919 р., значить літ тому 18. Отже цікаво мені було побачити, як там виглядає тепер. Тимбільше цікаво, що наслухався я богато про неймовірну дешевість тамошнього життя (літра вина 4 сотики і т. п.) та про безвиглядно тяжке життя національних меншин в Ромунії.

Перепустки видає староство в Косові, як кажуть, нерадо. Та ми одержали їх сейчас за старанням одного з двох висше згаданих священиків.

О год. 8.10 рано сів я в державний автобус на косівськiм ринку, заплатив 1 зл. 10 сот. і за яких 30 минут був у Кутах, де біля костела назначена була збірка.

Інші члени нашої прогульки точно зібралися, що в нашім племені належить підчеркнути як незвичайну появу. В добрім гуморі дійшли ми через якусь млинівку до польської граничної комори. Молодий її начальник, чоловік тактовний і чемний, але грошей не дозволив нам взяти з собою більше як по 10 зл. — відповідно до припису. Хто має при собі більше, складає на коморі й одержує їх потому, коли вертається з ромунського боку. Щож, думаю собі, коли там так неймовірно дешево, то 10 зл. аж загато.

Питаю ще того начальника, чи вільно звідти привезти які річи. Каже, що вільно, але за все платиться мито (цдо), нпр. за 1 кг. винограду 95 сот., за 1 літру вина, залежно від якості, навіть 18 і 20 зл.

— Самого цда? питаю.

— Так, самого цда.

Розуміється, я твердо постановив собі, не дати ніякого цда, просто тому, що воно за високе. Тай ще тому, що кілька днів тому був я під Сокільським, отже бачив добрий шмат границі. За весь час — а було се в ясну погідну днину — не бачив я ні по однім, ні по другім боці ні одного члена граничної сторожі, хоч пильно уважав, чи не побачу. Можливо, що вони були десь сховані, але я йдучи понад Черемошем набрав переконання, що нічу можна через гра-

ницю перенести навіть барилу вина до-
вільної величини та всяке інше добро.

Заплативши по 50 сотиків „копитко-
вого”, як дотепно хтось зажартував, пе-
рейшли ми границю, себто великий міст
над Черемошем, будований мабуть ще за
старої мами Австрії.

Вид з того невисокого моста дійсно
прекрасний, довкруги верхи гір, покриті
лісом, воздух чистий як нектар, сонце
світить на бистрій воді Черемоша, —
словом, райський вид.

Всі веселі, а Рак сумний. Та правда,
ви не знаєте Рака. Отже Рак або Рачок
се наймолодший член нашої прогульки,
літ коло 12. Звинний як ластівка і такий
сухий як вона, звивається скрізь. Але як-
би він ще більше звивався, якби так мав
з собою ровер, який йому справила зда-
ється його добра тітка і на яким він гор-
до приїхав з Косова до Кут, але в хибнім
переконанні, що ровера не вільно брати
на ромунський бік, лишив його у знако-
мих в Кутах, розуміється з болем серця.
Тимчасом на митній коморі довідався
Рачок від самого її начальника, що ровер
вільно брати, бо він належить до тури-
стичного знаряддя. Та вже годі було вер-
татися. І тому Рачок не був веселий, хоч
правда, не довго, бо в тім віці смуток ще
довго не держиться людини, особливо
як мамуся дасть винограду і султансько-
го хліба, що незабаром наступило. Та
може ви не знаєте, що таке „султанський

хліб"? Пождіть, оповім про все, по порядку.

По другім боці моста стояв жовнір в новім ромунськім вже однострою, з крісом в руці. Не можна було зміркувати, чи він нащадок Сарматів, себто наш, чи ромунський мішанець з Сарматами й членами інших племен, себто Ромун, бо стояв мовчки. Та незабаром вийшов нам на стрічу з якогось гарного дімка чоловік в поліційнім однострою. Сей заговорив до нас так чисто по українськи, що і в нашій власній державі мабуть не почуємо поліцаїв, що говорилиб лучше. Взяв від нас наші перепустки і поніс де треба. До середини граничного уряду ми не входили, отже не можу його описати.

Байдуже, чи той поліцай, що говорив так добре по українськи, наш чоловік, Українець з Буковини, чи Ромун, вихований між Українцями. Важне те, що такий урядус: він очевидно викликає відразу добре відношення до ромунської влади. Се один з проявів штуки правління.

Перші наші кроки звертаємо, розуміється, до гр. кат. церковці. Вона стоїть ліворуч від граничної комори, де ми показували свої перепустки.

Недалеко.

Церковця скромна, без східної бані, з двома вежами. Замкнена. Йдемо до дуже скромного партерового дімка біля

неї. Очевидно дім пароха. Стукаємо. Простяють.

Малесенька приходська канцелярія. В ній молодий священик. Каже, що радо занявсяб нами, але недавно його жінка зломала собі руку в двох місцях, рани так заогнюються, що таки зараз везе її до Черновець до шпиталю: Просимо вибачення, що в таку пору зайшли і хочемо виходити.

— Та ні, каже о. Бойчук (називається так як станиславівський о. Ректор), дослівно зараз не їду. Прошу хоч хвилю посидіти.

Присутні зі мною священики вдалися з ним в розмову на тему мішаних подруж вірних нашої гр. катол. Церкви з православними, видавання метрик і т. п.

Я запитав, кілько є парохіян при сій гр. катол. парохії. — 1.200, але в тім числі є і з прилучених.

Питаю, чи о. парох родом з Галичини. Так, але теологію студіював в Румунії. Тут уже 6 літ на сій парохії.

Оглядаю його підручну бібліотечку. Біблія в кількох томах у французькій мові і т. п. Ніякої української книжки я не запримітив. Може в иншій кімнаті.

Питаю, чи можна купити в місті тужейшу українську газету. Так, відповідає, в такій то жидівській крамниці можна купити український щоденник „Час“, що виходить в Чернівцях.

Ще одно питання: Чи мігби нам хто показати церквцю внутрі? — Паламар має ключі, а він мешкає досить далеко, під верхом.

Значить, трудно, бо багато часу не маємо: до 5-ої по полудні мусимо перейти границю з поворотом, бо інакше треба ночувати.

Пращаємося з нашим священиком і йдемо оглядати місто. День не-торговий, отже людей не видно багато, але є досить, щоб зорієнтуватися по одягах, що тут нема нужди. Розуміється, переважно зустрічаємо Жидів, але видно й наших селян та селянок, звичайно по парі, в відомих народних буковинських одягах сеї околиці.

Доходимо до ринку. Тут бачимо перші українські надписи поруч ромунських, а саме на канцеляріях адвокатів і лікарів. Назвиська жидівські, але се тим виразніший знак, що наш народ тут жие і що з ним рахуються навіть чужі, коли реклямують себе і в нашій мові. Над крамницями я не запримітив ніякого українського надпису, але дуже докладно я не оглядав усього.

Йду до тої крамниці, де можна купити українську газету. Питаю, чи є. Є. Купую два числа, з 11 і 12 серпня 1937. Переглядаю. Зміст 1-го: 1) Нема виглядів на замирення на Далекому Сході. 2) Погром червоних старшин у СССР. 3) Великі скількості совітських воєнних ма-

теріялів в дорозі до Еспанії. 4) Підлисса (з нагоди свята на Білій Горі) — стаття Осипа Боднаровича, передрук з „Назустрічі”, що зазначено. На 2 ст.: 5) Реферат з книжки Дра Ліка: „Німецькі будівничі сили в розвитку Польщі”. 6) Київ 1919 року у французькій повісті. 7) В фейлетоні М. Черемшини „Бабин хід”. На 3 ст. допис Ю. Б. з Парижа про виставу (вражіння з совітського павільону) і 5 дрібниць з чужого життя. На 4 ст. десять дрібниць в тім одна п. з. „Французький голос про Закарпаття”. Новинки — 7 штук. Між дрібницями є така вістка: З Букарешту повідомляють, що міністерство освіти видало новий розпорядок, на підставі якого можуть бути господарями класи в середних державних школах лише професори Ромуни з походження...

Значить, сарматський політично невироблений чинник бере між Ромунами верх над виробленим чинником римським — і тому аж так обмежує місцеве населення...

В слідуючій числі „Часу” є одна господарська стаття про місцеві взаємини, більше місця присвячено новим подіям в ССРСР, зокрема на Україні, є стаття про Лесю Українку („Поетка незломної волі”), знов фейлетон Черемшини „Чічка” (мабуть з приводу появи у Львові першого збірного видання писань того гуцульського автора, але сего не зазначено), вісти з Галичини про свято на Білій

Горі, про закриття 6 Читалень „Просвіти”, про 72-гі роковини Митрополита Андрея, про розв'язання УСС у Львові, — далі поголоска, що в Ужгороді мають оснувати проурядовий щоденник українською мовою і т. п. В новинках м. і. ось що: Тана земля в Бесарабії (середня ціна 6—8 тисяч леїв за гектар, лея 3 сотики поль. валюти, але є й за 4—5 тисяч леїв), далі знаходжу таку характеристичну новинку:

„Зміна назв стацій. Залізнична дирекція публікує в зв'язку з переіменуванням деяких стацій нові назви стацій: Арон Пумнул замінено назад на Іцкани, Фльондор на Жадова, Гурмузаки на Лашківку, Мірон Костін на Солонець. Ці зміни наступили на пропозицію генерального штабу.”

З того привернення старих народних українських назв видно, що є розумні люди в ромунським генеральнім штабі. Бо по перше неворінені в народі назви можуть дуже пошкодити війську в часі війни, по друге — чужі, насильством накинені імена осмішують тих, які се роблять, а в народі таки не приймаються.

Та — дивлюся на адресу газети... Написано: „Редакція й адміністрація: Чернауць (!!), вул. Петровича ч. 4...”. Значить, не вільно їм писати Чернівці... Пумнул і Гормузаки знесли, а „Чернауць” ще ні...

На загал газета живо й цікаво редагована, може тільки замало вістей з українських місцевостей в Ромунії. Та тому вже не винна редакція, бо як наші лю-

ді не дописують з місць, то ніяка редакція дописів не видумає.

Отже якось беться живчик життя українського народу також під ромунською владою.

На ринку зустрічаю знакового інтелігента, Галичанина, що має родину в Ромунії. Питаю його, як тут держиться наш народ, чи не асимілюється. Він відповідає:

— Наш простий народ держиться як мур. Тільки з інтелігенцією не так. За Австрії говорила вона тут між собою звичайно по німецьки, тепер говорить по ромунськи. Навіть віру змінить, коли се вигідно.

— Якто віру? питаю.

— Та з гр. катол. на православну, бо Ромуни переважно православні.

— Як ви се пояснилиб, що народ так добре держиться, а його інтелігенція, що прецінь з того народу вийшла, така зовсім інакша?

Здвигнув раменами, подав руку і кудись поспішив. А мені здається, що причини того діляться на залежні від нас і незалежні. До залежних від нас самих належить брак зусиль у прилюднім усвідомленні собі того, що діється і в недостатчі зорганізування своїх людей по фахам, в недостатчі організованого зацікавлення нашими людьми: де вони, кільки їх в якій місцевості, як їм поводитьсь, з ким во-

ни сходяться і побираються, який маємо доріст, який духовий корм того доросту, яка його доля під оглядом матеріяльним і т. д. Оснування окремого комітету, навіть невеличкого, який занявся такою роботою, могло б на 50% спинити розпорошкування інтелігентів, які головню через те розпорошкування і брак звязків пропадають як іскри серед вогкої студені.

Якби ми спромоглися на такі комітети в ріжних краях і якби ті комітети згодом увійшли в звязок між собою та поділилися своїм зібраним досвідом, — то і рада знайшлася б на багато наших недостац і болячок.

Вступаємо до якоїсь жидівської крамниці з виноградом і солодощами. Тут і їмо т. зв. султанський хліб. Се малі, желатиновато-мягкі цукорки, ріжних красок, по 5 грошів штука. Польських грошів. Значить, таксамо дорого як і по польським боці. А виноград по 40 поль. гр. кг. Дешевий.

Їмо. Тут Рачок забув про свое колесо і відзискав гумор.

Тут купуємо й видові картки. Беруть від нас по 10 гр. штука! Дороще ніж у Галичині. А вислати ж треба до знакомих. Між світлинами бачу одну з підписом: „Живець над Черемошем”. *) Вид гарний: ріка, лісом покриті гори. Та де є той

*) „Revna р. Ceremusі”. Жид пояснює нам, що се значить „Kurort am Ceremosch”.

„курорт” чи „ревна”? Якись 2, дослівно дві деревляні шіпчини, чи одна шіпчина, друга кепська хата з ганком, гонтами крита, і біля них щось іще менше, ні кошиця, ні виходок... То се „курорт”? Приходить ревна думка, що тут можнаби зробити „курорт”, але на те треба капіталу, підприємчivosti й праці. А передовсім капіталу...

Питаю якогось старого Жида, не власника льокалю, в котрім сидимо, а захожого, яке тут життя, легке чи тяжке, які податки і т. д. Старий каже:

— Можна жити, зарібок є, податки менші як по другім боці (показує рукою в напрямі польської границі). Тільки вас пускають сюди, а нас не пускають туди.

— Та чому? питаю.

— Або я знаю, чому. Не хочуть. Якби так пускали, то всьо булоб добре.

Тому до щастя нічого більше не треба крім перепустки через границю. Поговорив я з ним ще. І бачу з тої розмови, що життя в Ромунії далеко лекше ніж по другім боці. Цікаво булоб розібрати причини того, та здержуюся „з причин від мене незалежних”.

Помалу наближається полудне, отже йдемо на обід. Питаємо, чи є тут який український ресторан, — нема. Значить, ідемо до жидівського.

Входимо. Ряд кімнат.

Доволі чисто. За одним зі столів сидить наша молодиця в гуцульським мі-

сцевім строю, з чоловіком. Вона жінка як грім, він марний, виглядав на недужого. При слідуючій столі якись три ромунські молодці. Пізнати вже по очах і в разі обличчя, згодом і по їх розмові.

Питаємо, яка є спеціально ромунська страва. Обслуга наша: і кухар наш і та, що розносить страви, молодиця, гарно і чисто вбрана, по народньому, круглолиця, гарна. Кажуть, що Ромуни їдять залюбки „пражоль” чи „пражуль”. Добре, принесить і нам.

Нема, нема — і приносить. Сам кухар приніс, у білім одязі, з білою шапочкою. Дивимося. Справді „пражуль”! На якихсь простокутних „руштах” з заліза димиться купа накраяного м'яса; місцями воно так припечене, що аж чорне.

Пригадалися нам описи з Гомера, як пирували старі Греки, пальцями розбираючи м'ясо. Але нам дають вилки, ножі, гарілки. Отже розбираємо той „пражуль” серед правдивої веселости. Показується, що се вепрове м'ясо. Смакує всім не зле. Хліб також гарний. А вино знамените. І не дороге. Від 40 гр. до 1 зл. літра. Справді добре.

Нікого по вині голова не боліла потому: знак, що вино гарне.

І ще омлет нам зробив з вишень наш кухар. Також добрий. І солодкої паприки приправив з рижом. Не зле. А перед тим всім давали „закуску” з риби, бо де-

хто випив по келишку горівки, м. і. я випив. Лучша ніж в Галичині. Закуска (так і написано по ромунськи „закуска”, тільки латинкою) в помідоровім сосі. Не зла. Словом, всьо добре і не дороге. Тільки малий Рак знов мав пригоду: дали на стіл крім солодкої паприки, вареної, ще гостру, сиру, сушену. Вона справді пекла. А малий Рачок як вкусив її, як не зачне просити води... Сто потіх ми мали, заки він перестав положати уста і пити содову воду по тій паприці...

В веселім настрої почав дехто з нас „говорити по ромунськи”, додаючи до кожного нашого слова ромунське закінчення „ул”.

Потому переїхалися ми в напрямі на Виженку, понад Черемош. Види дійсно прекрасні, але фякри дорогі: беруть за таку поїздку по 2 зл. 50 сот. Польські гроші там всюди ходять, видають ними і т. д.

Вертаємося, бо о 5 год. замикають перехід через границю. А години там трохи інакші ніж по сім боці, та яка саме ріжниця, ніхто не міг докладно поінформувати. Одні казали, що скорші, другі, що пізніші. Ріжницю подавали на цілу годину.

Отже приходимо. Ще час. Пані купили винограду, але цю на польській границі більше ніж два рази висше від ціни... Тай помнявся той виноград по до-

розі. Лучше ще трохи додати і купити собі в Кутах, без клопоту.

Знов переходимо через довгий міст на Черемоші. Дошки в нім місцями вже зогнили. Хтось обізвався жартом: „Ще за цїсаря Франца Йосифа сей міст будували. Гей, тату, тату! І на кого ти все те тай нас лишив?“

Ми переходили Черемош по мості серед дуже чистого воздуха й великої ясности.

І снувалися ріжні думки по голові. З них наведу тільки одну: Мабуть удержавсяб у Вижниці оден невеличкий ресторан заложений нашим чоловіком...

Чи Ви читаєте „Нову Зорю“?

Вже 13-цятий рік виходить у Львові найстарша і найбільша, правдиво католицька, газета в українській мові, що називається „**НОВА ЗОРЯ**“. Вона вправді призначена для інтелігенції, але може її розуміти також кожний освічений селянин і робітник, який уже орієнтується в загальних справах. „**НОВА ЗОРЯ**“ освітлює всі політичні й економічні, культурні й філософічні справи зі становища чисто католицького. Приносить цікаві вiсти про все, що діється на українських землях і в цілiм світі. В „**Новій Зорі**“ знайдете постійний порадинок, що робити в різних недугах. У „**Новій Зорі**“ подається вiсти про найновіші закони (права) і розпорядки. В „**Новій Зорі**“ є опис подорожей по чужих краях. У кождім недільнім числі „**Нової Зорі**“ є стаття про літературу, про науку або про мистецтво (про штуку). „**Нова Зоря**“ має своїх кореспондентів (дописувачів) у різних місцевостях як у нашiм краю, так і за границею. „**Нова Зоря**“ містить також цікаві дописи з Канади, зі Злучених Держав Півн. Америки і з Бразилії. „**Нова Зоря**“ виходить два рази на тиждень і коштує річно 24 зол., за кордоном 36 зл. Найлучше зложитися кільком і вислати передплату відразу на цілий рік.

Замовляйте в Адміністрації
„**НОВОЇ ЗОРІ**“, — ЛЬВІВ
ул. Гродзiцких ч. 2. I. поверх.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ
повинен бути католицький часопис

„ПРАВДА”

ул. Гродзійких ч. 2. I. поверх.

„ПРАВДА“, — ЛЬВІВ

Поодиноке число „ПРАВДИ” коштує 10 сот. В передплаті коштує „ПРАВДА” в краю місячно: 0.50 зол., чвертьрічно 1.30 зол., річно 5 зол. Закордоном передплата коштує річно 2 долари (або їх рівновартість). Замовлення присилати на адресу:

„ПРАВДА” приносить цікаві ілюстрації зі світових та краєвих подій.

„ПРАВДА” дає місце дописам з життя наших товариств і установ у Львові, в краю і закордоном та призначає окремі сторінки: для жіноцтва, молоді, дає місячний додаток для дітей „Віночок” та „Бібліотечку Правди” в формі книжочок для молоді.

„ПРАВДА” містить статті на теми політичні, церковні, культурні та господарські.

„ПРАВДА” виходить що тижня під неділю на 12 сторінок і приносить усе багато цікавих відомостей зі світа і рідного краю.

Аркуш. ОК.

Видання. 16. 4. 08

1521

Biblioteka Narodowa
Warszawa

30001021887572

